

Mezőkomárom művelődéstörténeti emlékei

Id. Entz Géza

Fejér megye szélén – Tolna és Somogy szomszédságában –, a Balatontól 23 km-re, a Sió magas löszpartján fekszik Mezőkomárom, az évszázadok óta lakott mezőföldi falu. A település délnyugati részén már föltűnnek a tolnai dombvidék nyúlványai, a Sió áttekintve pedig látótávolságban vannak Somogy dombjai. A községet könnyű megközelíteni. Nyáron akár csónakkal is oda lehet evezni a Sió-csatorna vizén, a Veszprém–Dombóvár vasútvonalon (az állomás Mezőhídvég néven szerepel!) vonattal, a 64-es műútról – a lajoskomáromi elágazásnál lekanyarodva – pedig autóval érhető el. Sajnos a turistaforgalom még nem fedezte föl e gyönyörű fekvésű, kirándulásra, fürdőzésre, horgászásra egyaránt alkalmas, gazdag történelmi, tudománytörténeti és kulturális emlékekkel büszkélkedő kisközséget. Az itt élő lakosság tiszteletre méltó lokálpatriotizmusa Fejér megyében közismert. Az 1960-as években több esztendőn át első

volt a falu a társadalmi munkában: parkosítottak, járdát építettek, önerőből kövezték le a legelhanyagoltabb utcákat, a honismereti mozgalom keretében pedig összegyűjtötték neves fiaik életére és pályájára vonatkozó dokumentumokat – sőt falumúzeumot létesítettek és emléktáblákat emeltek!

Mindez méltó folytatása volt Mezőkomárom hajdani főjegyzője, *dr. Zákonyi Ferenc* – a Balaton-felvidék egyik ma is élő híres kutatója – által az 1930-as évek végén megkezdett honismereti munkának. Az ő példás ügybuzgalma, szervezőkészsége és jövőbe látása eredményeként ekkor állítottak a községben mellszobrot *Petőfi Sándor* tiszteletére (*Toderó Frigyes* enyingi kőfaragó alkotása).

Nem messze a Petőfi-szobortól, a Kossuth Lajos utcában található a csaknem 200 éves Entz-ház, amelyben napjainkban a mezőkomáromi postahivatal működik. Ebben az épületben lakott 1832–1848-ig *dr. Entz Ferenc* (1805–1877), Mezőkomárom első orvosa, a szabadságharc honvédfőorvosa, a 19. századi magyar kertészet és kertészeti szakoktatás reformere, a Kertészeti Egyetem jogelődjének megalapítója.¹ A házat körülölelő nagy kertben kezdett el kertészkedni, itt készült föl a későbbi korszakalkotó földadatokra. Munkásságának ma is élő emléke a „Mezőkomáromi duránci” nevű kiváló őszibarackfajtánk, melyet itteni szőlőjében nemesített ki. Dr. Entz Ferencről már a főlszabadu-

¹ Bővebben lásd a Honismeret 1980. 6. számában *Dr. Geday Gusztáv*: Dr. Entz Ferenc, a modern magyar kertészet megalapítója. (Szerk.)

A mezőkomáromi Entz-ház

lás előtt utcát neveztetett el Zákonyi dr., 1969-ben pedig Mezőkomárom Község Tanácsa és a Kertészeti Egyetem Tanácsa közösen állított a ház homlokzatára márványtáblát a kiváló tudós, orvos és tanár tiszteletére. Dr. Entz Ferenc emléktáblájára minden év március 15-én koszorút helyeznek el.

Mezőkomáromi lakóházában született fia, *id. Entz Géza* (1842–1919) akadémikus, az egyszettű állatok világhírű kutatója, a magyar állattantudomány iskolateremtő professzora, a kolozsvári tudományegyetem egykori rektora, számos új állatfaj első leírója. Ő fedezte föl a szimbiózist (az alsóbbrendű állatok és növények együttélése), mely a múlt századi magyar zoológiának legnagyobb elvi jelentőségű megállapítása volt. Entz Géza emlékét hosszú évtizedekig homály fedte szülőfalujában, noha szakmai berkekben mindenkor nagyra becsülték tudományos és oktatói munkásságát. E sorok írója kezdett hozzá a reá vonatkozó dokumentumok (fényképek, könyvei, megemlékező cikkek stb.) összegyűjtéséhez, melyek között számos eredeti emléktárgy található. Többek között 1889-ben megjelent hatalmas műve, a *Tanulmányok a véglények köréből*, továbbá eredeti aláírásával hitelesített korabeli díszes oklevél, melyben *Király Ivánt*, – *id. Entz Géza* ma is élő tanítványát – a Természettudományi Társulat rendes tagjává nevezték ki.

1977-ben Mezőkomáromot közigazgatásilag a lajoskomáromi Nagyközségi Közös Tanácshoz csatolták. A tanácselnök – *Csulik György* – példamutatóan vette figyelembe javaslatomat, hogy állítsanak atyjáé mellé, *id. Entz Gézá*nak is emléktáblát a mezőkomáromi szülőháza. 1979. március 29-én – a világhírű tudós születésének 137. évfordulóján – neves meghívott vendégek (többek között négy Entz-unoka), a közös tanács vezetői és a falu apraja-nagyja jelenlétében, *dr. Lukács Dezső* avatóbeszéde után leplezték le a márványtáblát. A szép ünnepség után kiállításon tekintették meg a résztvevők *id. Entz Géza* pályájára vonatkozó dokumentumokat.

Az Entz-házzal szemben van a „Bak János” Művelődési Ház, melynek névadója az 1956-os ellenforradalomban halt hősi halált. Holttestét 1957 tavaszán katonai tiszteletadással helyezték örök nyugalomra a református temetőben. Ma feketemárvány siremlék alatt nyugszik szülőfaluja földjében, s a belügyi szervek képviselői évente koszorúzást tartanak sírjánál.

A „Bak János” Művelődési Házban kapott helyet az országos hírre szert tett népművészeti gyűjtemény, amelyet a Mezőkomáromban élő *id. Kálmán Gyula* faragó, a Népművészet mestere hozott létre. Saját munkáiért egy-egy alkotást kért cserébe népművésztszár-saitól. Rövid idő alatt több mint száz faragás, himzés, kerámia, bőrdíszmű gyűlt össze az ország minden tájáról, olyan nagy mesterek munkái láthatók itt, mint a karcagi *Kántor Sándoré*, *Tóth Mihály* felsősegesdi pásztorfaragóé, a nádudvari Fazekas-dinasztia több tagjáé, valamint a világhírű kalocsai és sárközi himző-szövőasszonyoké.

Mezőkomárom alsó faluvégén levő temetőben nyugszik *Carabelli János*, 1848/49-es honvéd tüzérőrnagy, a Vécsey-hadtest, majd a Dessewffy-hadtest tüzérparancsnoka. Ő idősebb korában telepedett le a faluban. Tragikus körülmények között halt meg: 1877. december 7-én szállásadója – azt gondolván, hogy pénzt és ékszereket rejteget – meggyilkolta az akkor 60 éves őrnagyot. *Carabelli János* emlékét is kegyelettel őrzik a helybeliek. A forradalom ünnepén fáklyás felvonuláson méltatják érdemeit a KISZ-tagok, az úttörők pedig példás rendben tartják sírját.

Korántsem teljes még a sor! Néhány év múlva – 1985-ben fognak emléktáblát emelni (tanácsülési határozat alapján) *dr. Varga Ferenc*nek (1835–1898), Mezőkomárom szülöttjének, aki a magyar állatorvosi sebeszet első professzora volt. Az értékes Entz-dokumentumok (Ferencé és Gézáé) pedig egy majdan kialakítandó emlékszóban nyernék méltó elhelyezést. *Id. Kálmán Gyula* faragó – noha már nyugdíjas – se tette még le a vésőt: szebbnél szebb darabok kerülnek ki műhelyéből, melyekből – ismerve faluja iránti rajongását – bizonyára számos példány a népművészeti gyűjteményt fogja gazdagítani.

Ifj. Kálmán Gyula

Gyermekkorom köszönésformái Bernecebarátiban

Közösségi társadalmunkban közel vannak-e egymáshoz az emberek? A mai köszönésformák vizsgálata önmagában erre természetesen nem adhat választ, de valamit feltétlenül jelez, és ez a „jelzés” bizony kedvezőtlen. Napjaink emberei lassan-lassan leszoknak a köszönésről. Korszerű lakóházaink szürke betonhasábjainak összkomfortos kockáiban egy-egy falunyi ember is megfér néhol, de jó, ha ebből három-négy család ismeri egymást, és még külön szerencse is, ha ezek ismeretsége nem abból született, hogy a közeli összesség okozta bosszúságok miatt veszekedni szoktak. De ezúttal legyen szerencsénk, és tételezzük fel, hogy egy-egy nagy lakótelepen azért három-négy család köszönti egymást.

Azt már észre sem vesszük, hogy a nagyobb munkaerőt foglalkoztató üzemekben, vállalatokban, intézményekben csupa „ismeretlen” ember kerülgeti szóltanul egymást akár évtizedeken át is. Az üzletekről és hivatalokról ne is beszéljünk. De arról talán mégis beszélni kellene, hogy már iskoláinkban is agyondicsért fehérholló az olyan gyerek, aki saját tanárának és igazgatójának néha köszön. Az alsó tagozatos tanító néniknek még szorgalmasan köszönnek a kicsik, de a felnőtt társadalom példáin „megokosodott” felső tagozatos vagy középiskolás már olyan szinten képes oktatóit semmibe venni, mint a mai egyetemisták nagy többsége.

Dehát nemcsak Pestből áll a világ, még a mi kicsiny magyar világunk sem. Mielőtt azonban túlságosan megvigasztalnánk magunkat, rá kell jönnünk, hogy már a magyar falu sem a régi. Igaz, fontos és helyes is az a célkitűzés, hogy el kell tüntetnünk a falu és a város közötti különbségeket. A falvak városiasodása világlelenség, ez a fejlődés útja! De az is valószínű, hogy az ugyancsak világméretű elidegenedés is urbanizációs betegség. Az pedig kétségtelenül baj, hogy falvaink sokkal lassabban érik el a városi szintet a technikai- és